

Scritorii evrei de limba română, de pretutindeni, merită un dicționar

Interviu cu
TEȘU SOLOMOVICI

Teșu Solomovici a trecut de 70 de ani, dar are o alură sportivă, este extrem de activ, conduce o editură care împlineste, în februarie 2006, zece ani de existență, cu zeci de titluri, multe dintre ele epuizate. Editura „Teșu” este prezentă la toate târgurile de carte din București și în Israel, fiind singura editură din România condusă de un israelian. După o discuție liberă, am ordonat întrebările și răspunsurile... într-o logică acceptabilă pentru cititori.

Deși unele voci din obștea evreiască s-au distanțat, în anumite situații, de acele opinii și evaluări prea puțin obiective exprimate de domnul Teșu Solomovici, am considerat necesar și util să-l prezentăm pentru contribuțiile sale la cunoașterea culturii și istoriei evreilor.

BORIS MARIAN MEHR: - Cu ce cărți noi ați participat la ultimul târg de carte?

TEȘU SOLOMOVICI: - Am avut cinci lansări de carte: *Istoria evreilor din România*, prima carte de acest fel, apoi am relansat *Istoria Holocaustului în România*, pe care am de gând s-o public într-o ediție revizuită, *Anecdote circumcise*, *A fost mic și al dracului* (despre Ion Pribeagu, umorist despre care nu s-a scris nimic în ultimii 60 de ani, în România nici nu a fost publicat), *Un dosar incendiar: Ion Mihai Pacepa*. Deși cărțile au avut succes și unele s-au epuizat, nu s-a scris despre editura Teșu și asta mă doare.

- Ce aveți în perspectivă?

- Reiau *Istoria secretă a Mossadului* (după *Războaiele Mossadului*), apoi *Războiul evreilor*, de Feuchtwanger, și doresc să-l aduc pe Shmuel (Shai) Agnon în România, unde nu a apărut cu nici o carte, deși este primul scriitor israelian cu Nobel (1966).

- Ce momente importante v-au marcat viața? Cum le priviți acum, la șapte decenii... de experiență?

- Primul moment a fost excluderea, în 1957 (după evenimentele din Ungaria, a început la noi o „epurare”, cu nimic motivată, a „elementelor dușmănoase”), din U.T.M., după care a urmat

excluderea din facultate și din presă. Am ajuns la Teșătorii „7 Noiembrie” ca muncitor-țesător în curs de calificare. Am lucrat acolo șapte ani. Eu am fost comunist, prin convingere, din adolescență, am intrat în presă la vârsta de 19 ani, am lucrat, în 1953, la „Gazeta literară”, „Flacăra”, apoi Ecaterina Borilă m-a numit șeful secției „Cultură” la „Munca”, în locul lui Gheorghe Dinu (Ștefan Roll). Eram un nimic pe lângă el, nici nu auzisem de Arghezi, deși scriam versuri, desigur, patriotice. În 1957, când Sorin Titel și alții au fost arestați, acuzați de acțiuni subversive, eu, care le publicasem niște texte, am fost, automat, exclus, ca „dușman”. În drum spre Comitetul Municipal U.T.M., Nicolae Velea, coleg și lider U.T.M., mi-a spus hătru: „Trebuie să fie și un Solomovici între voi, nu?”.

Excluderea m-a traumatizat, dar mi-a deschis și ochii. La vârsta de 30 de ani, în 1964, am făcut Alia. Deși am învățat la *heder* în Focșani, cunoșteam idiș și ceva ebraică, sosirea în Israel a fost ca o aterizare pe o planetă străină. Părinții mei și surorile erau deja acolo, dar eu m-am acomodat („clitat”) foarte greu. Noroc că, înainte de plecarea, aveam pașaportul, am reușit să obțin licența la Filologie, la București (cu tema „Lucașfărușul” lui Eminescu, pe care îl venerez ca poet). Am fost mobilizat în armata israeliană, am participat la războaiele din '67 și '73 și am fost deseori convocat în armată. Lucrând la Biblioteca Universității din Tel Aviv, am început să-mi făuresc un ideal realizabil: construirea unui pod de cultură și bună înțelegere, prin participare proprie, concretă, între Israel și România, țară pe care nu am părăsit-o niciodată, pe care „am luat-o” cu mine în Israel.

De altfel, la nici un an de la Alia, în 1965, am revenit în România hotărât chiar să rămân, pentru că aveam de gând să mă căsătoresc cu Maria Luiza Cristescu, cunoscuta prozatoare (m. 2004). A fost o iubire imposibilă, iar ea a scris chiar un roman, *Capriciu la plecarea*

fratelui iubit (1967). Eu am fost cel care „a trădat” [n.n. - Teșu Solomovici se oprește, o clipă, din relatarea sa, privind emoționat în zare]. Vă mai spun că eu am fondat prima Asociație de Cultură și Prietenie Israel-România, ca și prima (și ultima) cinematecă a filmului românesc, am deschis prima expoziție de artă plastică românească în Israel (1966), am scris în ebraică prima carte despre România (istorie, geografie), în 1967.

- Ce v-a determinat să vă ocupați și cu impresariatul artistic?

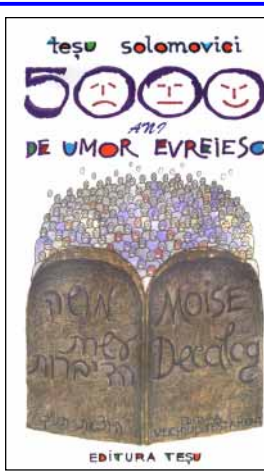
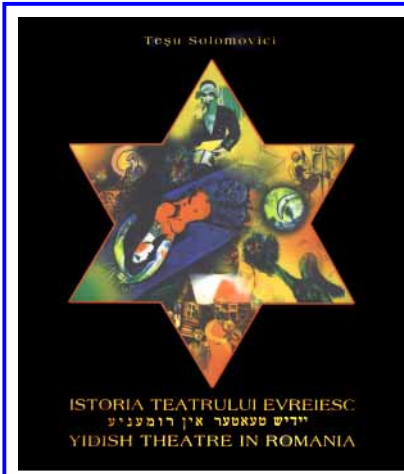
- Dragostea și prețuirea mea pentru teatrul românesc, pentru minunații artiști. Deși impresariatul aduce și bani, am suferit pierderi de altă natură: din o mie de prieteni, câți aveam, azi nu mai am nici unul, dar am avut bucuria să-i aduc în Israel pe Birlic, Niky Atanasiu, Silvia Dumitrescu Timică, Radu Beligan, Horațiu Mălăie, Florin Piersic (de 32 de ori), artiști de operetă ș.a.

- Care este cea mai importantă realizare în viața dvs.?

- Fiica mea, Natalie, acum studentă în anul II la Universitatea Ebraică din Ierusalim, Facultatea de Relații Internaționale.

- Cu cine ați făcut primii pași în cariera de scriitor?

- Nichita Stănescu, Matei Călinescu, Henri Zalis, colegii mei la

„Gazeta literară”, ca și Zaharia Stancu, Paul Georgescu, care mi-au fost șefi, dar și îndrumători.

- Ce așteptați mai mult în viitorul apropiat?

- Desigur, apariția *Dicționarului poezilor și prozatorilor evrei contemporani, de limbă română*.

- Țineți la onoruri? Cum sunteți privit de cei ce vă cunosc?

- Nu alerg să fiu onorat, am încercat întotdeauna să spun ceea ce gândesc, dar, iată, sunt oameni care mă prețuiesc. În anul 2004, președintele României mi-a acordat „Meritul cultural” în grad de cavalier, televiziunea română pregătește un film despre mine: *Un om în două veacuri*, iar directorul publicației „Ziua”, Sorin Roșca Stănescu, și șeful secției de știri externe, V. Roncea, vor să-mi acorde un premiu: „Dinozaurul din presă” (am depășit 50 de ani de activitate). N-am să uit momentul când Victor Opaschi, consilierul prezidențial, și acad. Răzvan Theodoreșcu mi-au pus pe reverul

hainei însemnele de cavalier pentru meritele mele în cultură.

- Ați avut momente dificile când nu ați fost înțeleși cum trebuie?

- Capul meu este plin de cucuie, cine a vrut, a încercat să mă lovească. Eu mă înfierbânt repede, dar și uit repede, unii însă nu mă uită. Nu suport ipocrizia și nici linguşeala. Dacă am iubit praful stelar, în final cu el rămân. Dar proiectele pe care mi le-am propus, am încercat să le duc la capăt. Cele mai multe reacții le-au trezit cărțile mele: *Securitatea și evreii*, ca și *Istoria Holocaustului în România*. Să le luăm pe rând. Conaționali de-ai mei au considerat că merg pe un drum minat. Ce s-a întâmplat? Ca evreu și ca om ce trăiește în România, consider că este datoria mea să caut adevărul. Generalul de securitate Neagu Cosma a publicat trei cărți în care acuza evreii că ar fi înființat Securitatea, au condus-o și au patronat-o. Dacă nimeni nu și-a asumat responsabilitatea de a-i da riposta, a trebuit să vină Teșu Solomovici să pună această istorie într-o ecuație echitabilă. Aceasta este cea mai binevenită carte post-

decembristă pentru explicarea chestiunii evreiești în România ultimelor decenii [n.n. - *Securitatea și evreii*]. Prima și a doua ediție s-au epuizat. Au fost rezerve din partea unora, dar eu m-am așteptat chiar din partea conaționaliilor să inițieze dezbateri în România. Puteam clarifica multe aspecte. Eu aștept. La fel s-a întâmplat cu *Istoria Holocaustului din România*. Mi s-a reproșat că am reprodus 150 de pagini din cele 600 ale Raportului Comisiei „Wiesel”. Dar, imediat după ce Comisia a înmănat acest raport președintelui României, el a intrat pe Internet, fiind accesibil publicului. Un exemplar a ajuns și la redacția publicației „Ziua”. Este adevărat că nu am cerut aprobarea Comisiei, care oricum cerea în Raport publicarea sa imediată. Fără nici o sponsorizare, am trecut la tipărirea Raportului pentru a-l prezenta la Târgul BOOKAREST. Am fost nevoit să opresc totul, când mi s-a spus că Raportul va fi tipărit la „Polirom”, la comanda Ministerului de Externe. Am fost mâhnit pentru efortul zadarnic de a iniția tipărirea, ca și pentru cheltuielile inutile. Atunci am decis să scot *Istoria Holocaustului*, pe care o voi reedita scoțând toate citatele din Raportul Comisiei Wiesel. Am avut norocul de a fi susținut de un om binevoitor, avocat Radu Cătălin Dancu. Al doilea reproș a fost legat de formularea mea: „Holocaustul asimetric”. Am să mă explic.

Antonescu era un extremist care a ajuns la exterminarea evreilor din Basarabia, Bucovina, dar în Vechiul Regat marea majoritate a evreilor nu au fost deportați. De aceea, viitoarea carte se va intitula *Istoria Holocaustului. România. Transnistria. Ardealul de Nord*. Trebuie făcută diferența dintre ceea ce s-a petrecut în diferite zone.

- Ce puteți spune de părinții dvs.? În ce ați crezut?

- Tatăl meu era mândru că a purtat pe umeri sicriul la înmormântarea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea. Era și socialist și sionist. În ce mă privește, eu am crezut în comunism, în

dreptate pentru toți. Excluderea din 1957 m-a traumatizat. Atunci am aflat că sunt evreu. În 1964, când am ajuns în Israel, eu, care mai scriam și versuri, am pierdut orice interes poetic, m-au părăsit toate metaforele, în fața unei noi realități.

- Ce părere aveți despre revista „Realitatea Evreiască” și realitățile din România?

- Revista este necesară, iar importanța comunității nu este direct dependentă de numărul membrilor ei. Tradiția și vestigiile istoriei evreilor fac parte din istoria României și vor dăinui cât va dăinui această țară. Dacă astăzi vin israelieni în România pentru afaceri și investiții este foarte bine. Bani nu au nici miros, nici naționalitate când este vorba de prosperitatea unei țări, adică a României, care a ieșit doar de 16 ani din totalitarism. Când va dispărea sărăcia, poate că nici antisemitismul nu va mai exista.

A consemnat BORIS MARIAN MEHR

TIȘOARA Sărbătoarea cultelor monoteiste

Banatului, dr. Nicolae Corneanu, personalitate cultural-religioasă angajată mereu în lupta împotriva obscurantismului și exclusivismului. O particularitate, instituită încă de regretatul Prim Rabin dr. Ernest Neumann z.l., este faptul că și comunitatea evreilor ia parte la această manifestare care proclamă atașamentul față de valorile morale universale. Credința autentică - așa cum afirma de atâtea ori Mitropolitul Banatului - este un factor de unitate între oameni, indiferent de numele pe care îl poartă Dumnezeu sau de cultul practicat. Președintele comunității evreilor din Timișoara, dr. Paul Costin, a exprimat cu acest prilej dorința evreilor din Timișoara de a împărtăși rugăciunile comune de pace și bunăstare. Domnia-sa a rostit binecuvântarea de Roș Hașana, la un trimestru distanță de intrarea într-un nou an iudaic, ca un gest simbolic de binecuvântare a anului în care am intrat, pentru toți credincioșii.

Cu prilejul rugăciunilor ecumenice, fiecare comunitate religioasă - ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică, evanghelică, reformată, baptistă, pentecostală și iudaică - prezintă un potpuriu de melodii dedicate acestui eveniment. Corul comunității evreilor din Timișoara, coordonat de dirijorul Jana Codreanu, a interpretat melodiile „Ierusalaim șel zahav” („Ierusalimul de aur”) și „Avinu malkeinu”, una dintre cele mai importante rugăciuni, care aduce mărime Creatorului și cere îndurarea Sa pentru această lume. Nu puțini au fost cei care, la final, s-au arătat interesați de melodiile evreiești și de limba ebraică.

LUCIANA FRIEDMANN

La Muzeul Național de Artă din București

Expoziție LOLA SCHMIERER ROTH

În perioada decembrie 2005 - februarie 2006, Muzeul Național de Artă găzduiește o expoziție cu lucrări ale pictoriței Lola Schmierer Roth (110 piese - pictură, grafică, fotografie).

Născută la 16 noiembrie 1893, la Galați, a fost nepoata eminentului filolog H. Tikin. A studiat în Germania, a traversat perioade diverse (expresionism, cubism, neoobiectivism, neoclasicism), murind la 4 noiembrie 1981, fără a fi bine cunoscută de public. O expoziție retrospectivă a fost deschisă la Galați, în 1972, apoi expoziția s-a mutat la Muzeul „Simu” din București (Muzeul a fost demolat sub Gheorghiu-Dej). Numele pictoriței este asociat celor ale măștrilor cu care a studiat ori care au influențat-o - Leon Zack, Philippe Hossiasson, Hermann Struck, Lovis Corinth, Jaekel, O. Kokoschka, André Derain, Chirico ș.a. Înainte de război, Lola (Dorothea) Schmierer a primit premiul „A. Simu” și a expus la Galeria Hasefer din București. Despre pictoriță a scris și regretata Amelia Pavel, în *Contribuția evreilor la cultura română*. (B.M.M.)

